

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Akureyri, 26. maí 2023
UST202304-072/S.R.B.
10.05.00

Umsögn um matsáætlun - Breyting á eldi Arnarlax ehf. í Arnarfirði

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar dags. 11. apríl sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um matsáætlun vegna aukningar á lífmassa og breytingu á afmörkun eldissvæða Arnarlax ehf. í Arnarfirði. Metin eru samhliða áhrif fyrirhugaðar lífmassaukningar og breytingu á eldissvæðum.

Framkvæmdarlýsing

Arnarlax ehf. vil auka lífmassa í leyfi sínum í Arnarfirði um 4.500 tonn til að fullnýta þá möguleika sem fyrirleggjandi borðarþol fjarðarins leyfir. Tilgangur breytinga á eldissvæðum er að bæta eldisskilyrði og velferð fiska í eldi. Breytingin snýst um afmörkun eldissvæðanna Hlaðsbót, Tjaldanes, Hringsdal, Kirkjuból og Fossfirði innan þeirra marka sem sett eru í strandsvæðaskipulagi.

Rekstaradili fjallar ýtarlega um staðhætti, núverandi starfsemi ásamt skipulagi og vernd. Eins og fram kemur í umfjölluninni er Arnarlax ehf. með tvö leyfi í gildi í Arnarfirði fyrir framleiðslu á 11.500 tonnum. Leyfin eru fyrir sjö eldissvæði sem falla undir reiti SN6,SN7,SN8, SN10, SN13 og SN15 samkvæmt Strandsvæðisskipulagi Vestfjarða.

Umhverfisáhrif framkvæmdar

Í matsáætluninni kemur fram að í matskýrslu verði fjallað um umhverfisþættina ástand botnsjávar, botndýralíf, villta laxfiskastofna, nytjastofna, ásynd, fugla ásamt haf- og strandnýtingu ásamt umfjöllunar um samlegðaráhrif eldisins og eldis Arctic Sea Farm í firðinum. Umhverfisstofnun tekur undir að fjalla þurfi um þessa umhverfisþætti en skoða þyrfti að bæta lyfjanotkun og notkun ásætuvarna við þá framkvæmdaþætti sem geti haft áhrif á áðurnefnda umhverfisþætti. Stofnunin bendir einnig á að valkostaumfjöllun virðist nokkuð rýr og framkvæmdaraðili ætli ekki að fjalla um valkosti í framkvæmd annan en núllkost og t.d. virðist ekki eiga að fjalla um valkosti í breyttri afmörkun svæða. Bæta þarf valkostaumfjöllun og umfjöllun um áhrif valkosta á umhverfisþættina, t.d hvaða kostir voru skoðaðir fyrir staðsetningu svæða og áhrif þeirra á umhverfisþætti ásamt valkosti í ásætuvörnum og bera saman núverandi varnir (núllkost) við þær sem rekstaradili hyggst nota. Ekki er áætlað að fjalla um umhverfisþættina svif- og botnþörungar, sjávarspendýr og samfélag þar sem áhrif starfseminnar á þá eru talin vera í samræmi við niðurstöðu fyrra

mats á umhverfisáhrifum. Stofnunin leggur áherslu á að þessi þættir verði einnig skoðaðir út frá breytingu á svæðum.

Umhverfisstofnun bendir á að rekstraraðili skal vakta helstu umhverfisþætti í nágrenni kvíanna í samræmi við umfang losunar fyrirtækisins í þeim tilgangi að meta það álag á umhverfið sem starfsemin veldur í samræmi við grein 5.1 í nügildandi starfsleyfi rekstraraðila. Árlega skal hann skila vöktunarskýrslu sem byggir á vöktunaráætlun sem samþykkt er af Umhverfisstofnun. Vakta skal dreifingu á losun mengunarefna til viðtaka og vistfræðilegar afleiðingar hennar, svo sem varðandi kalkþörungna. Meta skal umhverfisástand sjávarbotns. Ákvæði um mengunarvarnir og hvíld í starfsleyfi Umhverfisstofnunar og kröfur í vöktunaráætlun taka m.a. til uppsöfnunar lífrænna efna undir eldiskvíum og koma til með að draga úr áhrifum að einhverju leyti.

Að mati Umhverfisstofnunar eru helstu umhverfisáhrif starfseminnar uppsöfnun lífrænna efna á sjávarbotni undir og við kvíar eldisins. Fram kemur í matsáætluninni að með breytingunni muni umfang, og þ.a.l. fódurmagn, aukast um 4.500 tonn. Áætlunin er að stækka fimm af sjö svæðum nær miðju fjarðarins svo dýpi undir þeim eldissvæðum sem taka breytingum mun aukast. Umhverfisstofnun telur að með breytingunni kunni uppsöfnun lífrænna efna í djúplagi fjarðarins að aukast en telur að með nægri hvíld eldissvæða byggðri á niðurstöðum vöktunar í rauntíma megi lágmarka áhrifin. Stofnunin bendir þó á að sú skipting Hafrannsóknarstofnunar á Arnarfirði í eldissvæði á grundvelli burðarþols geri ráð fyrir að eldissvæðin nái ekki út á mikið dýpi. Það er gert til að uppfylla forsendu um að helmingur úrgangs lendi í botnlaginu. Umhverfisstofnun bendir á að fylgjast þarf vel með styrk súrefnis í botnlagi fjarðarins.

Stofnunin telur einnig mikilvægt að framkvæmdaaðili geri grein fyrir núverandi ástandi svæða sem eru og hafa verið í notkun. Samkvæmt vöktunarskýrslum ársins 2022, sem skilað hefur verið inn til Umhverfisstofnunar, hefur kvíastæði í Fossfirði verið fært um 1 km norður fyrir útsetningu seinustu kynslóðar 2020, miðað við staðsetningu eldri kynslóða. Þrátt fyrir að um fyrstu kynslóð væri að ræða eftir færslu var ástand nærsvæðis við Fossfjörð metið með einkunnina 2 „gott“ í nærvöktun 2022 við hámarkslífmassa. Af alls 11 sýnatökustöðum þá fengu einungis þrjár stöðvar einkunnina 1 sem er „mjög gott“. Fjórar af 11 sýnatöku stöðvum fengu einkunnina 2 sem er „gott“, tvær stöðvar einkunnina 3 sem er „slæmt“ og tvær stöðvar einkunnina 4 sem er „mjög slæmt“. Í fyrri rannsókn sem gerð var áður en i kynslóðin var sett í sjó fengu allar sýnatökustöðvar ástand 1 eða "mjög gott" ástand. Þetta gefur til kynna nokkuð lífrænt álag á svæðinu og hnignandi ástand við eldi fyrstu kynslóðar eftir færslu kvíastæðis. Sýnatökustaðir við hvíldarsýnatöku 2022 við Hringsdal eru í vöktunarskýrslu sagðir hafa tekið mið af nýrri staðsetningu eldiskvía, um 300 m austar en kvíastæði eldri kynslóða, og niðurstöðurnar séu því ekki samanburðar hæfar við fyrri niðurstöður. Sama á við um hámarkssýnatöku 2022 við Haganes, þar sem kvíastæðið hefur verið fært takmarkar það mögulegan samanburð við fyrri rannsóknir en niðurstöðurnar benda þó til nokkurs lífræns álags. Í vöktunarskýrslum ársins 2021 má einnig sjá merki um hnignandi ástand við Steinanes og merki um álag við Tjaldanes.

Ljóst er að svo hægt sé að fylgjast með hvernig hvíld hefur áhrif á eldissvæði eða hvernig möguleg uppsöfnun kopars eða lúsalyfja í botnset hefur verið næst kvíum þurfa niðurstöður að vera samanburðarhæfar. Stíga þarf varlega til jarðar þegar slíkar niðurstöður eru notaðar við mat á því hvort eldissvæði ráði við það aukna álag sem fylgir auknum lífmassa. Telur stofnunin að skoða þurfi þann valmöguleika að takmarka lífmassa eftir svæðum bæði til að draga úr áhrifum eldisins á djúplag þar sem það á við og einnig vegna álags sem vöktun bendir til að sé að aukast á svæðum.

Stofnunin bendir jafnframt á að í starfsleyfi fyrir starfseminni er ákvæði þess efnis að Umhverfisstofnun geti einhliða frestað útsetningu seiða sé það mat stofnunarinnar að niðurstöður vöktunar bendi til þess að umhverfisaðstæður séu óhagstæðar á eldissvæði. Við breytingu starfsleyfis Arnarlax árið 2020, þar sem hvíldartími eldissvæða var stytur í þrjá mánuði, var rekstraraðila gert skylt að hafa viðbragðsáætlun vegna vöktunar á ástandi svæða, þ.e. þær aðgerðir sem gripið yrði til leiddi vöktun í ljós að hvíla þyrfti eldissvæði lengur. Í áætlun rekstraraðila sem skilað var inn vegna starfsleyfisbreytingarinnar og tók til nokkurra ára, kom fram að eldissvæðið við Hlaðsbót yrði notað til vara ef eldissvæðið við Tjaldanes yrði ekki hæft til eldis og svæðið við Fossfjörð notað ef eldissvæðin Haganes, Steinanes eða Hringsdalur yrðu ekki hæf til eldis. Uppfærðri áætlun hefur ekki verið skilað en slík áætlun þarf að vera til staðar, sem tekur tillit til þeirra svæða sem eru í notkun.

Stofnunin bendir einnig á að rekstraraðili þarf að uppfæra vöktunaráætlun vegna eldisins m.t.t. breytinganna. Umhverfisstofnun bendir á lög um stjórn vatnamála nr. 36/2011. Vatnshlotið sem starfsemin fer fram í hefur vatnshlotanúmerið 101-1384-C og nefnist Arnarfjörður, ranglega er vísað í að Arnarfjörður sé í vatnshlotinu Svörtuloft að Horni í matsáætlun blaðsíðu 31. Meðal annarra skráðra álagspátta á vatnshlotið er skólpráveita þéttbýlis Bíldudals og kalkþörungavinnsla í Arnarfirði. Samkvæmt reglugerð nr. 535/2011 um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun skulu vatnshlot vera í a.m.k. góðu vistfræðilegu ástandi. Vill stofnunin benda á skýrslu Hafrannsóknarstofnunar um ástandflokkun vatnshlota ásamt leiðbeiningum um sýnatöku í strandsjó. Stofnunin leggur áherslu á að rekstraraðili geri grein fyrir ástandi vatnshlotsins í samræmi við útgefnað leiðbeiningar Hafrannsóknarstofnunar. Leita skal leiðbeininga Hafrannsóknarstofnunar við það mat.

Aukning sem rekstraraðili hyggst fara í rúmast innan burðarþols sem gefið hefur verið út fyrir Arnarfjörð og einnig innan útgefins áhættumats erfðablöndunar. Í leyfum stofnunarinnar eru ákvæði til endurskoðunar ef þessar forsendur breytast.

Niðurstaða/Niðurlag

Umhverfisstofnun telur að í matsáætluninni komi flestir þættir fram sem mikilvægt er að horfa til við þessar breytingar sem framkvæmdaraðili hyggst fara í.

Stofnunin leggur samt áherslu á aðframkvæmdaraðili geri betur grein fyrir eftirfarandi þáttum sem fjallað hefur verið um hér að framan.

- Framkvæmdaþættir sem taldir eru hafa í för með sér áhrif á umhverfi á framkvæmda- og rekstrartíma sjókvíaeldisins innihaldi (lúsa)lyfjanotkun og notkun ástætuvarna, til viðbótar við þá þætti sem framkvæmdaraðili útlistar í kafla 7.3.
- Framkvæmdaraðili geri grein fyrir stöðu vatnhlotsins út frá útgefnum gæða- og matsþáttum Hafrannsóknastofnunar.
- Framkvæmdaraðili geri grein fyrir ástandi þeirra svæða sem eldi hefur verið á og með hvaða mótvægisaðgerðum hægt er að bregðast við auknu lífrænu álagi. Leggja verði fram ákveðna valkosti í því ljósi og skoða þann möguleika að takmarka lífmassa á eldissvæðum.
- Valkostaumfjöllun verði einnig bætt í umfjöllun um aðra þætti, t.a.m. umfjöllun um áhrif núverandi ásætuvarna samanborið við þær sem fjallað er um að framkvæmdaraðili hyggist nota í framtíðinni.

Virðingarfyllt,

Steinar Rafn Beck Baldursson

sérfræðingur

Hulda Soffía Jónasdóttir

sérfræðingur